

تحلیل مقایسه ای شاخص های حکمروایی خوب شهری

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۱/۲۸

کد مقاله: ۱۰۱۸۴

حمزه اکبرپور^۱

چکیده

محقق در این مقاله در صدد تحلیل مقایسه ای بین وضعیت مطلوب و موجود شاخص های حکمروایی شهری می باشد. بر این اساس نظریات ارائه شده نظریه پردازان بکار برده شد. از دل جامعه آماری تحقیق ۸۲۳۴۵۳ آمار، منطقه ۵ شهرداری تهران، حجم نمونه ۳۸۰ نفری انتخاب شده و جهت تکمیل پرسشنامه در نظر گرفته شده اند. بدین ترتیب روش تحقیق پیمایشی و شیوه نمونه گیری هم خوشه ای و تصادفی سیستماتیک بوده است. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS بهره گرفته شده است. با عنایت به اینکه حکمروایی خوب شهری شاخصه هایی دارد، لذا محقق در صدد می باشد تا این شاخص ها را در قالب وضعیت مطلوب و موجود حکمروایی شهری در شهرداری منطقه ۵ تهران تبیین نماید. مهمترین نتایج حاصل از آزمون T نشان داد که بین وضعیت مطلوب و موجود همه شاخص های حکمروایی شهری تفاوت های معنی داری وجود دارد. بدین ترتیب شکل مطلوبی بابت حکمروایی خوب شهری بدست نیامده است. برخی دیگر از نتایج تحقیق که با استفاده از آزمون فریدمن انجام گرفت، نشان می دهد بیشترین رتبه را در بین دو وضعیت مذکور شاخص کارایی دارد و کمترین رتبه نیز هم به ترتیب در وضعیت مطلوب و موجود مسؤلیت پذیری داراست.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

واژگان کلیدی: حکمروایی خوب شهری، کارایی، اثربخشی، وضعیت حکمروایی

حکمرانی شهری، طبق تعریف زیست بوم سازمان ملل عبارت است از مجموع روش های برنامه ریزی و مدیریت عمومی شهر از سوی افراد، نهادهای عمومی و نهادهای خصوصی و نیز فرایند مستمری است که از طریق آن، منافع متضاد یا متعارض با یکدیگر همراه شده و زمینه همکاری و کنش متقابل فراهم می آید. طبق این تعریف حکمرانی شهری، هم نهادهای رسمی و هم اقدامات غیر رسمی و سرمایه اجتماعی شهروندان را در بر می گیرد (برنامه اسکان بشر ملل متحد، ۲۰۰۷). به علاوه نباید از نظر دور داشت تحقق سبک و شیوه مدیریت امور محلی و شهری که از آن به عنوان حکمرانی یاد می شود منوط به شکل گیری یک مجموعه روابط رسمی و ساختارهایی از قبیل قانون مداری، چارچوب های حقوق مدون و مشخص، تعریف و تعیین حدود رژیم های سیاسی، تعیین سطوح تمرکز زدایی و فراهم کردن زمینه های مشارکت همگانی در امور تصمیم گیری راجع به خط و مشی هاست (اکبری، ۱۳۸۵). حکمرانی شهری بر خلاف مدیریت شهری، فرایندی مدیریتی است که به اتخاذ و حفظ زیربناها و خدمات شهری می پردازد. حکمرانی شهری فرایندی کاملاً سیاسی در نظر گرفته می شود (شریفیان ثانی، ۱۳۸۰) و از آنجا که حکمرانی یا حاکمیت شهری، وظیفه به اجرا در آوردن تصمیمات و سیاست های عمومی در جهت منافع عامه را دارد (پاداش و همکاران، ۱۳۸۶) به عنوان فرایند مشارکتی توسعه، تعریف می شود و به موجب آن همه ذینفعان شامل حکومت، بخش خصوصی و جامعه مدنی تمهیداتی را برای حل مشکلات شهری فراهم می آورند که نتیجه آن رفع ناپایداری توسعه شهری، رفع ناپایداری ها از بدنه نهادهای مدیریتی، برنامه ریزی شهری، کارآمد سازی و مسئولیت پذیری بیشتر در اداره امور شهری و تفویض قدرت، وظایف و صلاحیت ها به حکومت ها و سایر ذینفعان محلی خواهد بود (لاله پور، ۱۳۸۶). بنابر این حکمرانی شهری را می توان فرایندی دانست که بر اساس کنش متقابل میان سازمان ها و نهادهای رسمی اداره شهر از یک طرف و سازمان های غیر دولتی و تشکل های جامعه مدنی از طرف دیگر شکل می گیرد. نتیجه اینکه حکمرانی شهری با اشکال قدیم حکومت از آن جهت متفاوت است که عوامل مدیریت تنها بخش عمومی نیستند، بلکه بخش های خصوصی و داوطلب نیز در امر مدیریت وارد می شوند. این عوامل در شبکه های مدیریت و مشارکت هایی که عموماً مستقل از دولت هستند، فعالیت می کنند (پاداش و همکاران، ۱۳۸۶). با توجه به مفهوم حکمرانی زمانی که صفت خوب را به این واژه اضافه میکنیم مبحثی با بار معنایی آغاز می شود و حکمرانی مطلوب در مقابل حکمرانی نامطلوب قرار می گیرد. اضافه کردن صفت ارزشی به واژه حکمرانی مناقشه بر انگیز می باشد. چنانکه افراد گوناگون، سازمان ها، دولت ها، ایدئولوژی ها و مدیریت شهر، هر یک حکمرانی خوب را مطابق با منافع و تجربیات شخصی خود تعریف می کنند. با در نظر گرفتن این نکته که دولت ها همواره در طول تاریخ نقشی انکار ناپذیر در شکوفایی و سعادت و یا در نابودی و انحطاط و نابودی ملت ها داشته اند، در خلال اجرای طرح هایی مانند برنامه اسکان بشر و برنامه هایی برای ریشه کنی فقر و دست یابی به توسعه پایدار و ضرورت تضمین اجرایی این برنامه ها شاخص های حکمرانی خوب از سوی محققین و سازمان های مختلف مورد بررسی قرار گرفته و تحت عنوان معیار ها و شاخصه های حکمرانی خوب مطرح شده است (نازک نوبری و همکاران، ۱۳۸۹) که عبارتند از:

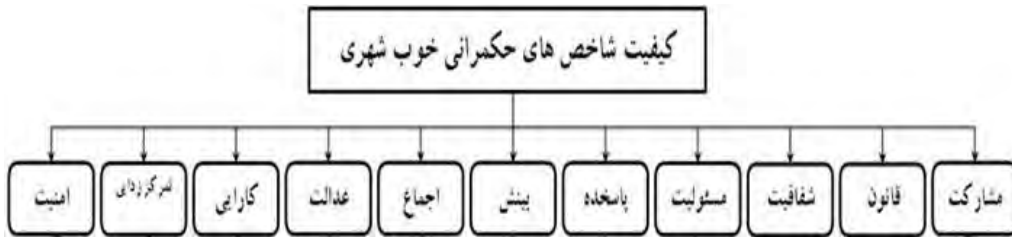
- مشارکت
- قانون مداری
- شفاف سازی
- انعطاف پذیری
- وفای محور
- عدالت
- کارآمدی
- پاسخگویی (سازمان ملل آموزشی، علمی، فرهنگی).

مع الوصف سعی می شود به پاسخ مبتنی بر این سوال که در برخی شاخصه های اساسی حکمروایی شهری مقایسه ای کمی بین شرایط ایده آل و حال حاضر وجود دارد؟

۲- چارچوب نظری

از دیگر نظریه پردازان دهه نود درباره شهر و مسایل آن پال می باشد. پال در کتاب "شهر چه کسانی؟" به بحث در مورد قیودات اجتماعی می پردازد که همواره در زندگی شهری برای شهروندان پدید می آید و در دیدگاه خود از مفهوم قدرت و مدیریت مدد می گیرد. وی به مفاهیمی چون دروازه بان اجتماعی، برنامه ریزان، کارگزاران اجتماعی و غیره می پردازد. یعنی مجموعه افرادی که در فرایند مدیریت شهری به کنترل و اداره شهر می پردازند. به نظر وی مدیران شهری همسطح مدیران صنعتی اند و در نتیجه یک نظام اجتماعی، فضایی است که منعکس کننده قدرت مدیران شهری است. از نظر پال، شهر یک نظام اجتماعی به لحاظ مکانی متصل است و این بدان معناست که شهر را می توان مستقل از جامعه ای گسترده تر که شهر جزئی از آن است، مطالعه کرد. شهر را باید به مثابه یک قلمرو دید که فهم ما از آن کمک می گیرد تا جامعه ای که آن را به وجود آورده است را بهتر بشناسیم و سپس شهر را این چنین تعریف می کند: زمینه ای برای نظام های توزیع پاداش که فضا یک عنصر مهم آن محسوب می شود (رفعیان و همکاران، ۱۳۹۰). تقسیم بندی ریچارد تاردانیکو از مناسب ترین شیوه های شناخت مقوله شهر و تصمیمات متخذه در آن می باشد. وی چهار گرایش در این باره ارائه می کند: نظریه شهری ساختارگرا، نظریه پراکسیس شهری، نظریه وابستگی و شهرنشینی، نظریه نظام جهانی شهرنشینی. به نظر او بحث مهم تحلیل شهر در قالب نظام کنش جهانی و منطقه ای قابل تحلیل است نه فقط در قالب مفهوم محدود خود شهر. در دیدگاه ساختارگرایی شهر نیز جزئی از یک نظام فراتر رفتاری و

تعاملی است که پیوسته در حال اثرگذاری و تاثیر پذیری است هرچقدر شهری در سیستم جهانی در رده های پایینی قرار گرفته باشد متاثر است و بالعکس. شهرهای کشورهای متروپل به ویژه شهرهایی که محل تصمیم گیری ها و تصمیم سازی هاست اثر گذارند. صلاح الدین یلدیریم نظریه خود را در مورد نقش شهرداری و حکومت های محلی در چهار رویکرد مطرح می سازد که عبارتند از: رویکرد های تکثر گرا؛ بر اساس این رویکرد دولت و حکومت محلی از لحاظ عملکرد به عنوان عضوی بی طرف و مستقل از هرگونه منافع گروههای اجتماعی و یا طبقاتی نگریده می شود. رویکرد های ابزار گر؛ بر اساس این رویکرد دولت و حکومت های محلی به عنوان ابزاری در جهت منافع طبقات و یا گروههای ویژه عمل کرده و ساز و کارهای تصمیم گیری آن فقط از جانب آن گروهها و طبقات به عنوان ابزاری در جهت تحقیق گزینش های خود به کار گرفته می شود. چنین رویکرد هایی ریشه در نظریه های جی مزکا، آر، میشل وسی، میلز دارد، به علاوه آنان چارچوب مارکسیستی را نیز مورد استفاده قرار می دهند. در همین رابطه میسرا درباره نقش شهروندان و مشارکت آنان معتقد است، غیر قابل تصور و ساده لوحانه است که فکر کنیم شهروندان هنوز آمادگی لازم جهت بدوش گرفتن مسؤلیت ها را ندارند (مشکینی، ۱۳۹۳).

شکل ۱- مدل شاخصهای حکمرانی خوب شهری با استفاده از چارچوب نظری تحقیق

۳- اهداف کاربردی

تحقیق حاضر در پی تعیین اهمیت هریک از شاخص های حاکمیت خوب شهری، به عنوان یک سیستم مدیریت مشارکتی، برای منطقه مورد تحقیق می باشد تا از یکسو این شاخص ها را به عنوان یک معیار سنجش بر اساس ویژگی های خاص این منطقه در اختیار ارگان های اجرایی قرار داده و از سوی دیگر با مشخص کردن شکاف بین شرایط ایده آل و حال حاضر، مشکلات اصلی در این زمینه را شناسایی کند.

۴- تعریف واژه ها و اصطلاحات

حکمرانی شهری و حکمرانی خوب شهری: در مقام تعریف، حکمرانی شهری نوعی فرایند و ارتباط میان حکومت شهری و شهروندان است که هم حکومت شهری و هم جامعه مدنی را در بر می گیرد و بر حقانیت و تقویت عرصه عمومی تاکید دارد (برک پور ، ۱۳۹۰). بنابر نظریه اکثر صاحب نظران حکمرانی شهری یعنی اثر گذاری همه ارکان تاثیر گذار شهری بر مدیریت شهر با تمام سازو کارهایی که به سوی تعالی شهر و شهروندان حرکت کنند، نه اینکه عرصه های عمومی و خصوصی کنار گذاشته شوند و فقط عرصه حکومتی اختیاردار آن دو باشند. به عبارت دیگر منشأ قدرت و مشروعیت در حکمرانی شهری، تمام شهروندان و حضور آنها در همه صحنه ها و ارکان جامعه مدنی است (شهیدی ، ۱۳۸۶). به طور کلی از برابند نظرات مختلف، حکمرانی خوب می بایست هشت ویژگی عمده داشته باشد. بر این اساس حکمرانی خوب شهری باید مشارکت گرا، اجماع گرا، پاسخگو، شفاف، کارا و کارآمد و در برگیرنده و پیرو قانون باشد (فرزین پاک، ۱۳۸۳). محوریت رویکرد حکمرانی خوب شهری در مدیریت شهری بر مبنای توسعه ای مردم سالار و برابر خواهانه، برای تاثیر گذاری تمامی نیروهای ذینفع و ذی نفوذ در اداره امور شهرها و همچنین پاسخگویی به تمامی نیازهای این گروهها است (اکبری، ۱۳۸۵).

ساختار مدیریت شهری در ۱۷ کشور اروپایی در پژوهشی^۱ مورد بررسی قرار گرفته است. هدف این پژوهش بررسی سیر تحولات ساختار حکومت های محلی و شهری در کشور های مختلف اروپایی و طبقه بندی آنها در مدل های مدیریت شهری بوده است. این پژوهش نشان می دهد سازمان سیاسی و اجرایی حکومت های محلی در کشورهای مختلف اروپایی دارای ویژگی های مشترک زیر است: نخست آنکه بخش های سیاسی حکومت شهر از لحاظ ماهیت انتخابی هستند و از طریق انتخابات دموکراتیک انتخاب شده اند. دوم آنکه همه گی دارای رهبری سیاسی مشخصی هستند، صرف نظر از اینکه فرد مزبور دارای عنوان شهردار باشد و یا نباشد. این فرد ممکن است به طور مستقیم توسط شهروندان یا توسط اعضای شورای شهر انتخاب شود و یا آنکه از سوی حکومت مرکزی منصوب گردد. این فرد ممکن است دارای وزن سیاسی یا اجرایی متفاوت باشد. نهایتا آنکه در بیشتر مجموعه های مدیریت شهری، حداقل یک مدیر عمومی شهر^۲ وجود دارد. کارکرد های اصلی این مقام، شامل مدیریت، هماهنگ کردن و نظارت بر سازمان اداری، رایزنی با سیاست مداران و اطمینان یافتن از رعایت معیارهای عقلانیت، کارایی و قانون مندی در استفاده از منابع

1 UDITE 2002-2004: Union Des Dirigeants Territorialix De Leurope
2 PCM: Public City Manager

عمومی است. این سه ویژگی انعکاس دهنده اصول پایه ای پشتیبان سازمان حکومت محلی هستند: شورای شهر باید به نظارت بر حکومت یا شاخه اجرایی بپردازد، بازیگر سیاسی باید نقش رهبری سیاسی حکومت را ایفا نماید و این رهبر باید از کمک یک متخصص برخوردار شود. بر پایه این ویژگی ها، چهار مدل سازمان یا شکل حکومت محلی وجود دارد:

جدول ۱- مدل های مدیریت شهری در کشورهای اروپایی،

منبع: (اسدی و همکاران، ۱۳۹۰)

ردیف	شکل حکومت محلی (در سطح شهر)	کشورها
۱	مدل شهردار قوی	۱- اسپانیا، ۲- فرانسه، ۳- یونان، ۴- ایتالیا، ۵- پرتغال، ۶- قبرس، ۷- مجارستان
۲	مدل رهبری جمعی	۱- بلژیک، ۲- هلند، ۳- لوکزامبورگ، ۴- جمهوری چک
۳	مدل رهبری توسط کمیسیون	۱- دانمارک، ۲- سوئد، ۳- لتونی
۴	مدل شورا-مدیر شهر	۱- فنلاند، ۲- ایرلند
۵	سایر مدل ها	۱- انگلستان، ۲- مالت

- مدل شهردار قوی
- مدل رهبری جمعی^۱
- مدل رهبری توسط کمیسیون^۲
- مدل شورا - مدیر
بدون در نظر گرفتن دو کشور انگلستان و مالت (اسدی و همکاران، ۱۳۹۰)، کشور هایی که در این مطالعه مورد توجه قرار گرفته اند می توانند در چهار گونه فوق به شرح جدول ۱ طبقه بندی شوند.

۵- پیشینه تجربی

علی اصغر آدینه نند و همکارانش (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان بررسی عملکرد شهرداری در چارچوب حکمرانی خوب شهری به تعریف و تحلیلی جامع از حکمرانی خوب شهری و همچنین ارائه مجموعه ای از شاخص ها برای توسعه حکمرانی خوب شهری در ایران پرداختند. در این مقاله سه مولفه مشارکت، پاسخگویی و کارایی- اثربخشی در شهر بابلس مورد بررسی قرار گرفت و مشخص گردید که این شهر از نظر شاخص مشارکت و کارایی در سطح متوسط به پایین و از نظر شاخص پاسخگویی در سطح متوسط به بالا قرار دارد.

محمد مویدی (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان نقش شاخص های حکمروایی شهری در حرکت به سوی توسعه پایدار شهری با استفاده از روش توصیفی- تحلیلی و مطالعه منابع ضمن بررسی مفاهیمی چون توسعه پایدار و حکمروایی شهری، به تبیین شاخص های مربوط به تاثیر حکمروایی خوب شهری در دستیابی به توسعه پایدار پرداخته است که در این خصوص اتخاذ پنج اصل موثر برابری، کارایی، پاسخگویی، مشارکت و امنیت در اداره شهر به جهت ایجاد شهری پایدار مورد تاکید قرار گرفته است.

نازک نوبری و همکارانش (۱۳۹۴) در تحقیقی تحت عنوان حکمرانی خوب شهری یک ضرورت تردید ناپذیر سعی کرده اند با توجه به تفاوت مفهومی میان حکومت و حکمرانی شهری، جایگاه شهرداری و مسئولیت آن در چگونگی حکمرانی شهری مشخص کنند و با اشاره به مدل های مطرح در این حوزه، ابتدا الگوی مدیریت شهری منطبق با تهران تعیین و سپس با تعیین شاخص های حکمرانی خوب شهری مفاهیم و مدل های اصلی و وابسته به این نوع حکمرانی توصیف کرده اند.

کامسا و همکارانش (۲۰۰۴) در تحقیق خود با عنوان نقش نهادها در فرآیند توسعه آفرینا به بررسی نقش شاخص های حکمرانی در فرایند توسعه ی کشور های آفریقایی پرداختند و به این نتیجه دست یافتند که اجرای ضعیف حاکمیت قانون، فساد، ضعف مدیریت، فقدان یک جامعه مدنی قوی و دخالت های سیاسی مهمترین عوامل بازدارنده در توسعه این کشور ها بوده اند.

پویرسون (۱۹۹۸) نیز در تحقیقی تحت عنوان امنیت اقتصادی، سرمایه گذاری خصوصی و رشد در کشورهای در حال توسعه با بهره گیری از روش متغیر هایی چون ثبات رهبری سیاسی، خطر بروز جنگ داخلی، چگونگی دیوان سالاری، خطر بی اعتنائی به قراردادهای به وسیله دولت، خطر سلب مالکیت، فساد در دستگاه دولتی، حاکمیت نظم و قانون، خطر بروز تنش های نژادی و قومی، تروریسم سیاسی و خطر بروز منازعات خارجی نقش تعیین کننده متغیر های نهادی غیر اقتصادی را بر عملکرد رشد اقتصادی نشان داده است. همچنین بارو و همکارانش (۱۹۹۵) در تحقیق خود با عنوان رشد اقتصادی دریافتند که در میان اجزای گوناگون شاخص کیفیت نهادی، هنگامی که طیفی از متغیر های محیطی و دیگر متغیر ها کنترل شوند، حاکمیت قانون تنها عاملی است که تاثیر تعیین کننده بر رشد اقتصادی دارد.

۶- روش شناسی

روش این تحقیق پیمایشی بوده است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه جمعیت (شهروندان) ساکن در منطقه ۵ کلانشهر تهران می باشد که حدود ۸۲۳۴۵۳ هزار نفر می باشد. حجم نمونه تحقیق نیز بر اساس فرمول کوکران به تعداد ۳۸۰ نفر انتخاب گردید.

1 Model of the Collective Leadership

2 Model of the Leadership by Committee

$$n \cong \frac{Nt^2 pq}{Nd^2 \cdot t^2 pq} \cong \frac{823453 * 1.96^2 * .5 * .5}{823453 * .05^2 * .5 * .5} + 383 \cong 380$$

شیوه نمونه گیری بر اساس انتخاب چند خوشه از نواحی مختلف بوده است. و نهایتاً هم برای انتخاب نهایی نمونه از روش نمونه گیری تصادفی سیستماتیک بهره برده است، یعنی اینکه سعی نمود از هر محله بصورت تصادفی و منظم انتخاب شود.

۶-۱- اعتبار^۱ و پایایی^۲ وسیله اندازه گیری

برای بررسی اعتبار وسیله اندازه گیری، اعتبار محتوایی مدنظر بوده و برای بررسی پایایی گویه های موجود ابتدا از ضریب آلفای کرونباخ (با اجرای مطالعه اکتشافی به تعداد ۳۰) اجرا شد. نهایت امر اینکه بعد از حصول اعتبار و پایایی وسیله اندازه گیری، پرسشنامه مقدماتی نهایی شده و توسط پرسشگران آموزش دیده از نمونه های منتخب تکمیل گردید. بعد از اتمام گردآوری داده ها، تجزیه و تحلیل های توصیفی (شاخص های مرکزی و پراکندگی) و استنباطی از آزمون های آزمون T و فریدمن جهت با استفاده از نرم افزار آماری Spss استفاده شد.

۷- یافته های توصیفی تحقیق

تعداد ۲۰۰ نفر از پاسخگویان مورد بررسی معادل ۵۲/۶ درصد از کل پاسخگویان مرد بوده و تعداد ۱۸۰ نفر معادل ۴۷،۴ درصد از کل پاسخگویان زن بوده اند. توزیع فراوانی تحصیلات پاسخگویان نیز بدینگونه می باشد که بیشترین فراوانی ۱۵۷ نفر از پاسخگویان معادل ۴۱،۳ درصد را در این بررسی پاسخگویانی تشکیل داده اند که میزان تحصیلات خود را لیسانس اعلام داشته اند. و ۳۵ نفر معادل ۹،۲ درصد از پاسخگویان میزان تحصیلات خود را بالاتر از لیسانس اعلام داشته و دارای کمترین فراوانی بوده اند. همچنین پاسخگویان به ترتیب نوع اشتغال خویش را اینگونه اعلام داشته اند، ۲۵،۳ درصد شغل آزاد، ۲۴،۷ درصد دانشجو، ۱۵،۵ درصد کارمند، سایر شغلها ۱۲،۱ درصد، ۷،۶ درصد معلم و درصد از پاسخگویانی تشکیل داده اند که شغل خود را دکتر (پزشک یا دکترای تخصصی) اعلام داشته و دارای کمترین فراوانی بوده اند.

۸- یافته های تحلیلی تحقیق

جدول ذیل نتایج آزمون فرضیه های تحقیق را نشان می دهد.

جدول شماره (۲) نتایج آزمون فرضیه های تحقیق

متغیرها	وضعیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آزمون برابری واریانسها		مقدار t	df	Sig
					Sig	F آزمون			
مشارکت	موجود	۳۸۰	۱۳،۲۱	۴،۶۵۳	۲۰،۳۵۹	۰،۰۰۰	-۳۲،۱۷	۷۳۷،۵۵	۰،۰۰۰
	مطلوب	۳۸۰	۳۳،۴۴	۳،۹۳۶					
مسئولیت پذیری	موجود	۳۸۰	۱۴،۴۱	۳،۴	۰،۹۶۱	۰،۳۲۷	-۳۸،۳۶	۷۵۸	۰،۰۰۰
	مطلوب	۳۸۰	۲۳،۷	۳،۱۹					
عدالت	موجود	۳۸۰	۱۰،۴۱	۴،۱	۴۵،۹	۰،۰۰۰	-۳۱،۵	۶۳۶،۶	۰،۰۰۰
	مطلوب	۳۸۰	۱۸،۲	۲،۵					
شفافیت	موجود	۳۸۰	۱۲،۹	۴،۳۵	۱،۰۱۱	۰،۳۱۵	-۳۰،۲۶	۷۵۸	۰،۰۰۰
	مطلوب	۳۸۰	۲۳،۰۸	۴،۸۳					
اثر بخشی	موجود	۳۸۰	۲۶،۵	۷،۰۱	۶۰،۰۳۵	۰،۰۰۰	-۳۵،۳۵۰	۷۰۲،۸۳	۰،۰۰۰
	مطلوب	۳۸۰	۴۲،۴	۵،۲۵					
قانونمندی	موجود	۳۸۰	۲۳،۷	۳،۱	۱۲،۰۱	۰،۰۰۱	-۱۹،۶۳	۶۹۴	۰،۰۰۰
	مطلوب	۳۸۰	۳۹،۱	۴،۳					

همچنین با استفاده از آزمون فریدمن میانگین رتبه متغیرهای تحقیق در وضعیت موجود و وضعیت مطلوب بررسی گردید که بترتیب ذیل می باشد.

1. Validity
2. Reliability

جدول شماره (۳) آزمون فریدمن در وضعیت موجود

نوع وضعیت	تعداد	مقدار کای اسکوتر	درجه آزادی	سطح معنی داری
موجود	۳۸۰	۲۴۹۹٫۸	۵	۰٫۰۰۰
مطلوب	۳۸۰	۱۳۱۱٫۶	۵	۰٫۰۰۰

جدول شماره (۴) میانگین رتبه متغیرها در وضعیت موجود

وضعیت مطلوب		وضعیت موجود	
نام متغیرها	میانگین رتبه‌ها	نام متغیرها	میانگین رتبه‌ها
مشارکت	۲٫۲۶	مشارکت	۲٫۴۰
اثر بخشی	۴٫۶۰	اثر بخشی	۵
عدالت	۱٫۴۱	عدالت	۱٫۲۶
شفافیت	۲٫۴۰	شفافیت	۲٫۴۶
قانونمندی	۴٫۳۴	قانونمندی	۳٫۸۹
مسئولیت پذیری	۱٫۰۱	مسئولیت پذیری	۱٫۳۶

با توجه به سطح معنی داری بدست آمده در جدول شماره (۵) sig:0.000 که کمتر از ۰٫۰۵ می باشد، بنابراین متغیرهای تحقیق تفاوت معناداری وجود دارد. با توجه به جدول ذیل آن نیز مشاهده می شود که متغیر اثر بخشی با میانگین ۴٫۶۰ بیشترین میانگین رتبه را دارد. و میانگین سایر متغیرها نیز بترتیب قانونمندی، مشارکت اجتماعی، شفافیت، عدالت و مسئولیت پذیری به میزان ۴٫۳۴، ۲٫۴۰، ۱٫۴۱، ۱٫۰۱ می باشد.

در وضعیت مطلوب نیز با توجه به سطح معنی داری بدست آمده در جدول شماره sig:0.000 که کمتر از ۰٫۰۵ می باشد، بنابراین متغیرهای تحقیق در وضعیت مطلوب تفاوت معناداری وجود دارد. با توجه به جدول ذیل آن نیز مشاهده می شود که متغیر اثر بخشی با رتبه ۵ بیشترین میانگین رتبه را دارد. و میانگین سایر متغیرها نیز بترتیب قانونمندی، مشارکت اجتماعی، شفافیت، مسئولیت پذیری و عدالت به میزان ۳٫۸۹، ۲٫۴۶، ۲٫۴۰، ۱٫۳۶، ۱٫۲۶ می باشد.

۹- بحث و نتیجه گیری

تحلیل مقایسه ای شاخص های مهم شهری حاکی از آن است که خروجی نتایج آزمونها در فرضیه اول تحقیق اینگونه بوده است که تفاوت معنی داری بین دو وضعیت مطلوب و موجود در قانونمندی مدیران شهری وجود دارد. از آن جا که شکل گیری قانونمندی نیازمند تعامل بین عناصر مدیریت شهری که شامل شهروندان، نهادهای اداره کننده شهر، شورای اسلامی شهر و بخش خصوصی است. لذا عدم گسترش و نهادینه شدن قانونمندی در نزد مدیران شهری سبب تمرکز گرایی شدید اداری و مدیریتی خواهد گردید و سبب نارضایتی و گسست ارتباط و تعامل بین شهروندان و مدیران شهری خواهد گردید، نتایج تحقیق حاصله از فرضیه مذکور با نتایج تحقیقات آدینه وند و همکاران (۱۳۹۲)، رکن الدین افتخاری و دیگران (۱۳۹۱)، تحقیق پوراحمد (۱۳۸۱)، الوانی (۱۳۸۹) موسسه تدبیر اقتصادی (۱۳۸۰)، کامسا و همکاران (۲۰۰۲) یکسان است. همچنین کاربردی بودن نظریه تمرکز گرایی را در جامعه مورد مطالعه تأیید می کند، بنابراین نظریه مذکور و موارد یاد شده از تحقیقات قابل کاربرد در جامعه مورد مطالعه می باشد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم که تفاوت معنی داری در مسئولیت پذیری مدیران شهری در وضعیت مطلوب و موجود مشاهده و تأیید گردید. بر طبق نظریه های مطرح شده در این تحقیق هنگامی بحران و فشار در ارتباط با مسائلی از قبیل پاسخگویی، مشروعیت و قدرت فراهم می کند. بخصوص که در شرایطی که تفویض مسئولیت بدون انتقال صحیح از تصمیم گیری، رقابت و قدرت محسوب می شود، با عنایت به اهمیت موضوع مسئولیت پذیری بویژه زمانی که حد و مرز مسئولیت بخش های مختلف به طور دقیق روشن نشده باشد، فرضاً در بخش آسیب دیده اجتماعی، واقعا متولی ساماندهی این قشر کدامیک از ارگان هاست؟ شهرداری، بهزیستی، کمیته امداد و... چنانچه برای این قشر آنچنان که شایسته است، اقدامی صورت نگیرد و مسائل و مشکلات آنان به دیگر اعضاء جامعه آسیبی وارد کند واقعا کدام ارگان پاسخگوست؟ و یا هنگامی که محدوده شهری نیاز به توجه دارد، و یا یک برنامه شهرسازی ناموفق عمل می کند و دیگری سبب بهم ریختگی نظم می شود؛ واقعا کدام مسؤل مسوولیت اشتباه بوجود آورنده خویش را می پذیرد؟ نتایج تحقیق حاصله این نتیجه با یافته های آدینه وند و همکاران (۱۳۹۱)، پوراحمد (۱۳۸۱) الوانی (۱۳۸۹)، تقوایی (۱۳۸۸) و موسسه تدبیر اقتصاد (۱۳۸۰) و یکسان است. بنابراین نظریه مذکور و موارد یاد شده از تحقیقات قابل کاربرد در جامعه مورد مطالعه می باشد.

فرضیه سوم که در رابطه با شفافیت عملکرد مدیران شهری در دو وضعیت موجود و مطلوب بوده است و از قضا تأیید هم گردید. بی تردید با توجه به نظریه های مطرح شده «یکی از مهمترین گام های بهبود حکمروایی خوب ارائه اطلاعات درست و به موقع است» وجود اطلاعات سبب تقویت شفافیت و پاسخگویی و در نتیجه حکمروایی خوب در تمام حوزه های می شود. چرا که شفافیت خود در تحقق ابعاد (متغیرها) دیگر موثر در حکمروایی خوب یعنی مشارکت و مسئولیت پذیری بسیار تأثیرگذار است. نتایج حاصله از این یافته تحقیق با تحقیقات محققانی چون شکوهی و ایستگلدی (۱۳۹۲)، رکن الدین افتخاری و دیگران (۱۳۹۱)،

پوراحمد(۱۳۸۱)، تقوایی(۱۳۸۸)، الوانی(۱۳۸۹) و موسسه تدبیر اقتصاد و یکسان(۱۳۸۰) است. بنابراین این موارد قابل کاربرد در جامعه آماری مورد مطالعه می باشد.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه چهارم که معنی دار بودن تفاوت در وضعیت موجود و مطلوب بودن مشارکت اجتماعی بوده است و آن هم تایید گردید. سوالی که اینجا مطرح می شود این است که چرا با راه اندازی عملکرد سامانه ۱۳۷ و ۱۸۸۸ یا راه اندازی محله های سرای محله و... باز هم مدیران شهری در توسعه مشارکت اجتماعی شهروندان نقش خاصی را نداشته اند. یکی از دلایل بروز این وضعیت آن است که اکثر مشارکت اجتماعی شهروندان شامل نقشهای حاشیه ای و کم اهمیت می شوند و یا اینکه دخیل نمودن آنان در امر توسعه و اداره کشور، برنامه ریزی مشارکت گرا و از پایین به بالا نباشد و جایگزین آن نگاه برنامه ریزی دستوری و از بالا به پایین باشد، و به عبارتی درست تر در جهت منافع دولت حرکت کند و بیشتر رنگ شعاری به خود گیرد، به قول ارنشتاین نظریه پرداز نوعی ظاهر فریبی است. نکته مهم و جالبی که بواسطه انجام این تحقیق از آن منتج شده است، این است که انجام تکالیف به خودی خود از سوی شهروند رعایت نمی شود بلکه در صورتی می توان از یک شهروند چنین انتظاری را داشت که به تواناییهای شهروندان اعتماد داشت و حقوق شهروند را در ارائه مسؤلیت بر دوش آنان فرض کنیم و برای جلب مشارکت شهروندان در امور جامعه کوشش لازم و بسترها را فراهم کنیم. نتایج حاصله از این یافته تحقیق با تحقیقات پنگ کم(۲۰۰۸)، شکوهی و ایستگلدی(۱۳۹۲)، رکن الدین افتخاری و دیگران(۱۳۹۱)، اسماعیل زاده و صرافی(۱۳۸۴)، تقوایی (۱۳۸۸) و نظریه میسرا یکسان است. بنابراین این نظریه و تحقیقات مذکور قابل کاربرد در جامعه آماری مورد مطالعه است.

فرضیه پنجم حاکی از آن است که بین وضعیت مطلوب و موجود شاخص عدالت محوری مدیران شهری تفاوت معنی دار وجود دارد و بعد آزمون آن این فرضیه که مورد تأیید واقع شد. را می توان اینگونه تفسیر نمود که مفهوم عدالت همواره یکی از اساسی ترین ابزارهای حکمروایان شهری جهت اداره شهر و ایجاد اعتماد مردم نسبت به آنهاست. در کلانشهر تهران هر چند برخی از مولفه های عالیت در پژوهش حاضر که از قبیل توسعه زیرساخت های شهری، بزرگراهها و بویژه گسترش خطوط ریلی مترو و BRT از مهمترین اقدامات انجام شده جهت گسترش عدالت به طبقات پایین اجتماع بوده است. اما از دید شهروندان هنوز در برخی از لایه های طبقات پایین شهری، تخصیص عادلانه منابع صورت نگرفته است. نتایج حاصله از این یافته با تحقیقات رکن الدین افتخاری و دیگران(۱۳۹۱)، اسماعیل زاده و صرافی(۱۳۸۴)، تقوایی(۱۳۸۸)، الوانی(۱۳۸۹)، موسسه تدبیر اقتصاد و ریتزن و ولگوک یکسان است. بنابراین موارد یادشده قابل کاربرد در جامعه آماری مورد مطالعه است.

و آخرین فرضیه که به فرض تفاوت معنی دار بین دو وضعیت مطلوب و موجود یا اثربخشی را در بر می گرفت و تأیید نیز گردید. را می توان اینگونه تبیین نمود که اثربخشی اقدامات مدیران شهری را می توان زمانی مشخص نمود که تأثیر مثبت خود را توسعه و یا رفاه جامعه باقی بگذارد، فرضاً استفاده از خطوط BRT که در اکثر نقاط شهری در کلانشهر سهم زیادی از جابجایی مسافری را در اختیار دارد چنانچه تراکم بالای مسافری و اتلاف زمان زیاد در ترافیک همراه باشد و یا مشکل آلودگی هوا همچنان بعنوان معضل حل نشدنی مطرح باشد و به سلامت مسافری این نوع خط آسیب بزند، عملاً این اقدام مدیران شهری کارایی خویش را از دست خواهد داد. این یافته نیز با تحقیقات رکن الدین افتخاری و دیگران(۱۳۹۵)، میرمحمدی و چرخیده(۱۳۹۴)، تقوایی(۱۳۸۸)، الوانی(۱۳۸۹) و کندی استوارت(۲۰۱۰) یکسان است. بنابراین موارد مذکور قابل کاربرد در جامعه آماری مورد مطالعه است.

در آخر بخش بحث و نتیجه گیری در تحقیق حاضر چنانچه به تلاش انجام شده محقق و نتایج بدست آمده از انجام این تحقیق و همچنین پژوهشهای دیگر محققان، با رویکرد علمی و نگاه علی و معلولی مورد توجه باشد سؤال بسیار مهم قابل طرح می باشد که پاسخ به آن کمی دشوار و نیازمند انجام تحقیقات بسیاری است؟ اینکه چرا در یک جامعه اسلامی و با اندکی مسامحه، تنها جامعه شیعی یکدست جهان، می بایست در ابعاد(متغیرهای) شفافیت، عدالت، اثربخشی، مشارکت اجتماعی، قانونمندی و مسؤلیت پذیری در حال حاضر(وضعیت موجود) و وضعیت مطلوب آن تفاوتهای معناداری داشته باشد و گویا حکمرانی شهری به جای حکمروایی شهری در دستور کار قرار گرفته است!؟

۱۰- پیشنهادها مبتنی بر یافته های تحقیق

با توجه به نتایج حاصله از تجزیه و تحلیل داده ها و یافته های تحقیق و مشاهدات محقق برای بهبود وضعیت موجود پیشنهادهایی ارائه می گردد.

۱- ایجاد و توسعه نهادهای مؤثر و کارآمد مردم سالار در توسعه و رفاه شهری، اعتماد به تواناییهای شهروندان در جهت فراخواندن آنان به مشارکت اجتماعی، ترغیب و تشویق آحاد مردم جهت تشکیل یا پیوستن به ایجاد گروههای سازمان یافته شهروندی در قالب سازمانهای دولتی(NGO) یا سازمانهای داوطلبانه، یا به مثابه کشورهای غربی تشکیل کمیته. ۲- پاسخگو بودن سیاست ها، قوانین و رویه های اداری و منطقی و لازم الاجرا بودن مؤثر و بی طرفانه در دستور کار مدیران شهری قرار بگیرد. ۳- شفافیت مالی، کاری و ... می بایست چند ابعاد قوی بودن، مستمر بودن، به روز بودن و رسا بودن را دارا باشد. عبارتی بازنگری جدی در این زمینه در دستور کار مدیران شهری قرار بگیرد. ۴- ضروری است اقدامات انجام شده مدیران شهری باید برای همه طبقات بویژه لایه های طبقاتی پایین جامعه کارایی مستمر، مطلوبی و برای عموم شهروندان باشد، نه اینکه هزینه های هنگفتی صورت بگیرد و فقط برای قشر خاصی مفید و مؤثر باشد. ۵- مفهوم عدالت بیش از آنکه دستمایه شعارهای پوپولیستی مدیران و

مسئولین شهری باشد، می‌بایست با وجدان کاری بیدار، عدالت فردی، مکانی و اجتماعی و تخصیص عادلانه‌ی منابع و مشارکت اقشار محروم توجه و تأکید شود. ۶- تقویت مسولیت پذیری و پاسخگویی کارآمد و موثر از طریق اجرای متناسب با شرایط، نیازها و خواسته با های جامعه

منابع

۱. اسماعیل زاده ، م و صرافی(۱۳۹۲). جایگاه حکمروانی خوب برنامه ریزی شهری طرح متروی تهران، فصلنامه مدرس علوم انسانی ، ویژه جغرافیا، صص ۱۵-۱.
۲. بلایره، (۲۰۰۶) مشارکت و پاسخگویی در محیط پیرامون و حکمروایی محلی در شش کشور، دانشگاه کانادا.
۳. برک پورن، (۱۳۹۶)، گذراز حکومت شهری به حاکمیت شهری در ایران، رساله دکتری شهرسازی، گروه شهرسازی، دانشکده هنرهای زیبا، دانشگاه تهران
۴. رهنما ، و دیگران (۱۳۹۴) تحلیل جایگاه حکمروایی خوب شهری در مشهد با الگوی SWOT ، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، شماره ۱۵، صص ۲۲۴-۱۹۷.
۵. سعیدی، ع (۱۳۸۷). حکمروایی خوب، دانشنامه‌ی مدیریت شهری و روستایی، سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور، تهران.
۶. شکوهی، ک و ایستگلدی (۱۳۹۲) بررسی تحلیلی عوامل زمینه ساز حکمروایی خوب در شهر بندر ترکمن، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، سال چهارم، شماره ۱۴، صص ۴۱-۳۱.
۷. رکن الدین افتخاری، ک و دیگران (۱۳۹۱) ارائه الگوی مناسب حکمروایی خوب روستایی در ایران، فصلنامه جغرافیایی ژئوپلیتیک، شماره ۲۶، صص ۲۸-۱.
۸. نگایر ، و (۲۰۰۰) چالش حکمروایی خوب برای بانک جهانی و صندوق بین المللی سرمایه گذاری خارجی (IMF).
9. Arnstein, A, S, Lader of Citizen participation journal of the American Institute of planners 35.1997 p 216.
10. Hornby, A S (2010), Oxford Advanced learner's Dictionary Of Current English Oxford university press, Eighth edition.
11. NUDP, Human Development report (2002). Depending in a fragmented world. (Oxford university press.)P.367
12. Morita S. & Zaelke D. (2007). Role of rule, god, and governance and development. European Journal of Information Systems (2007) 16, 284-29
13. Eskildsen, K., & Kristensen, K. (2006). Enhancing IPA, Productivity and Performance Management, 55, 23-41.
14. Kumssa, A., & Mbeche, M. (2004). The role of institutions in the development process of African countries. Social Economics, 31(9), 840-854.
15. Poirson, H. (1998). Economic security private investment and growth in developing countries. New Hampshire: International Monetary Fund.
16. Steiner, J. (2006). Reconceptualizing object authenticity. Annals of tourism research, 33(1), 65-86.
17. UN-HABITAT. (2007). Campaign on urban governance. Retrieved from www.unhabitat.org.
18. UN-HABITAT. (2009). The Urban Governance index (UGI) is a tool to measure progress in achieving good urban governance. Retrieved from www.unhabitat.org.